

символ дощу та ін.). В Україні така практика відсутня; єдине, що, за словами студентки зі Львова Лінь Хань, робить вона та її колежанки, — це примітивні ліхтарики із червоного паперу, їх підвішують у своїх кімнатах у гуртожитку (у самому ж Китаї примітивізм не схвалюється — чим гарніший ліхтар, тим шанованіший його автор в очах оточуючих). Інша китаянка — Чень Юань Юань — узагалі не святкує цю останню фазу китайського Нового року. В Україні вона лише прибирає квартиру та робить до святкового столу ціяоцзи; на святкову вечерю вона з чоловіком іноді запрошує друзів, хоча для традиційної китайської родини це неприпустимо, оскільки за столом мають бути лише члени родини. На другий-третій день нового року вона відвідує з привітанням друзів (необов'язково китайців).

Свято ліхтарів завжди припадає на першу повню нового року, тому до столу подають та-

¹ <http://www.ukrinform.ua/>

² Маємо на увазі студентську громаду певного ВНЗу.

³ Eberhard W. Chinese festivals. — London; New-York, 1958.

кож і кульки з рисового борошна, які за формою нагадують місяць у повні і мають назву «юанься». Цю страву як святкову зафіксовано в письмових джерелах династії Сун (960—1279 рр.)⁵: маленькі кульки начиняли солодкою фруктовою або горіховою начинкою та відварювали в окропі. Згідно з китайською традицією, ці святкові солодощі спроможні принести щастя в родину, зробити її повноцінною, досягнути сімейних радощів та добробуту.

За останні десятиліття значна кількість традиційних елементів, які є складовою китайського Нового року, зазнала змін, але для будь-якого китайця, де б той не мешкав, Новий рік (свято Весни) — це головне свято року. Цей висновок також справедливий і для китайців, які перебувають в Україні, де вони загалом намагаються дотримуватися основних поведінкових норм, усталених канонами цього свята.

⁴ Баранов И. Г. Вераования и обычаи китайцев. — М., 1999.

⁵ Общие знания по культуре Китая. — Пекин, 2007.

НАРОДНІ МЕТЕОРОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ УКРАЇНЦІВ В ЕЛЕКТРОННИХ ТА ДРУКОВАНИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (аналіз джерельної бази)

Олександр Васянович

УДК 398.3(477):004.75/.032.6

У статті здійснено аналіз рівня презентації народних метеорологічних знань, поширених в обласних газетах, інтернет-ресурсах, на радіо та телебаченні. Найчастіше трапляються коротко- й довгострокові прогнози та метеорологічні поради рибалкам, садівникам та ін.

Ключові слова: народні знання, народна метеорологія, коротко- та довгострокові прогнози, метеорологічні приказки, газета, Інтернет.

The author performs an analysis of the level of presentation of folk meteorological knowledge disseminated in the regional newspapers, online resources, radio and television. One could most often take notice of the short- and long-term weather forecasts, meteorological advices to fishermen, gardeners, etc.

Keywords: folk knowledge, folk meteorology, short-term forecasts, long-term forecasts, weather stories, newspaper, Internet.

Невід'ємним елементом системи народних знань є народна метеорологія, яка становить сукупність прикмет, пов'язаних із прогнозуванням погоди. Землеробський характер

господарських занять українців зумовлював значну залежність успішного ведення сільськогосподарських робіт, а отже, і добробуту селянина, від природно-кліматичних умов.

Українець, займаючись розведенням худоби, вирощуванням зернових, льону та конопель, овочів і фруктів, відчував на собі примхи природи. Усвідомлення цього змушувало уважно приглядатися до навколишнього середовища, розвивати спостережливість, вибудовувати причинно-наслідкові зв'язки між зміною певних атмосферних явищ, характером поширення звуку, поведінкою тварин, станом рослин та зміною погоди. Усе це пізніше проходило тривалу перевірку й у випадку успішного результату залучалося до практичного життєвого досвіду наших пращурів.

Ці факти спонукають уважніше ставитися до вивчення традиційної народної культури, зокрема народного досвіду у сфері життєзабезпечувальної діяльності, досліджувати особливості цього етнографічного матеріалу. Нагромаджений у процесі багатовікової господарської діяльності в умовах тісного органічного зв'язку з природою, цей етнографічний матеріал є синкретичним, відображає специфіку бачення світу представниками традиційного, доіндустріального суспільства і вимагає комплексного міждисциплінарного підходу до його вивчення.

Ми живемо в новій історичній фазі розвитку цивілізації, у якій основними продуктами виробництва стали інформація та знання. У наш час їхня роль невіддільно зростає, інформаційні комунікації, продукти та послуги набувають нового значення в житті людей, надають їм нових можливостей. Глобальний інформаційний простір охопив майже весь світ і тепер забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей з усіх куточків світу. У нинішніх умовах збором, обробкою та поширенням різноманітних відомостей займається розгалужена мережа установ — засоби масової інформації, які об'єднують теле- та радіопрограми, газети, журнали тощо. Їхній вплив на суспільство є надзвичайно потужним і поширюється на громадське та особисте життя. Нині важко знайти сферу людського життя, яка не була б висвітлена в ЗМІ. Сьогодні в

українському медіа-просторі активно починають використовувати Інтернет, який, будучи універсальним середовищем для спілкування, розваг і навчання, має дуже багато соціальних та культурних граней. Інтернет — усесвітня система добровільно об'єднаних комп'ютерних мереж, побудована на використанні протоколу IP і маршрутизації пакетів даних. Інтернет утворює глобальний інформаційний простір, слугує фізичною основою доступу до веб-сайтів і багатьох систем передачі даних. Найбільш масовий і сильний вплив на суспільство мають аудіовізуальні засоби масової інформації, насамперед телебачення. Проте опрацювання телевізійної інформації значно ускладнене тим, що немає можливості переглядати всі програми в повному обсязі для їх ґрунтового аналізу.

З метою визначення рівня презентації народних метеорологічних знань автором цієї статті було опрацьовано всеукраїнські та регіональні газети, інтернет-сайти, а також телепередачі. Аналізуючи сучасні електронні та друковані ЗМІ, вдалося помітити, що метеорологічні прикмети посідають у них значне місце. До найуживаніших варто віднести спеціалізовані рубрики газет і сайти з рибальства, садівництва та городництва, які містять прикмети-рекомендації; щомісячні та щоденні колонки, що пропонують перевірити народні прикмети; народознавчі сайти з традиційним пластом народних знань; сайти окремих населених пунктів з регіональними прикметами; обговорення на форумах цікавих, на думку дописувачів, проблем тощо. Саме на аналізі зазначених матеріалів ми зосередимо основну увагу.

Обласні газети та окремі регіональні інтернет-сайти нерідко пропонують своїм читачам метеорологічні послуги. Інколи повніше, а часом у більш загальних рисах вони подають перелік народних, здебільшого календарних, прикмет. Деякі газети мають постійні рубрики, де вміщено коротко- та довгострокові метеорологічні прикмети: у газеті «Галичина» (Івано-Франківськ) — «Народні спостереження», «Прикмети місяця»; у

«Донеччині» (Донецьк) — «Наш календар»; у «Житомирщині» (Житомир) — «Народні прикмети», «День за днем»; у «Новинах Закарпаття» (Ужгород) — «Прикметі вір, але й перевір», «Погода»; у «Слобідському краї» (Харків) — «З народних звичаїв і спостережень». Для прикладу візьмемо газету «Деснянська правда», яка виходить у Чернігівській області і містить метеопрогнози на місяць. Назвами статей тут слугують народні приказки, які несуть метеорологічне навантаження: «У березні кожух і без гудзиків теплий», «Прийшов Миколай — коней випасай», «Прийшов Спас — бери рукавиці про запас», «Яка погода на Покрову, такою буде й зима»¹. Раніше народному календарю відводили значну роль у традиційних довгострокових метеорологічних прогнозах. У календарі українців і нині простежується увага до таких вузлових точок, які дають можливість передбачати погоду на місяць або на конкретні пори року, особливого значення надають дням, коли одна пора року змінює іншу. Проаналізувавши електронні та друковані ЗМІ, ми виявили, що найважливішими в цьому плані є дні Різдва, Стрітєння, Сорока святих, Благовіщення, Покрови тощо. *Якщо на Стрітєння півень води нап'ється, то на Юрія віл напасеться. Якщо на Сорок святих буде мороз, то варто очікувати ще сорок морозів. Яка погода на Благовіщення, така й на Великдень буде. Якщо на Покрову південний вітер, то зима буде теплою, а якщо північний — то холодною.* У більшості таких прикмет важко простежити регіональні ознаки, у них відсутня територіальна прив'язка. Коли ж хтось захоче їх перевірити у своєму населеному пункті, то це може викликати певні труднощі, відсутність збігів, а отже, недовіру до народного метеопрогнозування.

Деякі засоби масової інформації насичені народними метеорологічними прикметами. Більшість із них дають довгострокові прогнози, що ґрунтуються на спостереженнях за погодними явищами, насамперед циклічно повторюваними. Такі прикмети переважно

прив'язані до народного календаря. Проте до народного календаря найчастіше залучають лише ті дати й дні, які мають певний взаємозв'язок з характерними сезонними явищами та подіями господарського життя. Таким чином, він охоплює не всі християнські свята, а лише окремі, прикріплені до певного дня, що мають особливе значення.

Майже всі обласні газети друкують інформацію про християнські свята, які є елементами річного кола богослужінь. Це насамперед Дванадцять неперехідні [Різдво Христове, Хрещення Господнє (Богоявлення, Водохрещтя), Стрітєння Господнє, Благовіщення, Преображення Господнє тощо], перехідні (Великдень, Вхід Господній в Єрусалим, Вознесіння Господнє, П'ятидесятниця) та просто великі свята річного кола богослужінь (Обрізання Господнє, Покрова Пресвятої Богородиці та ін.). Автори статей подають християнську й народну традицію святкувань та деякі метеорологічні прикмети до цих днів. Інколи використовують місцевий матеріал. Прикладом може бути християнське свято Стрітєння Господнє (15 лютого), яке на Волині називають *Громниці*. Цього дня, за уявленнями українців, зустрічаються зима й весна, між якими відбуваються певні змагання, суперечки. За станом погоди цього дня дізнавалися, якими будуть весна, літо, умови для сільськогосподарських робіт, кількість передбачуваного врожаю тощо. *На Громницю маєш зими половицю. Як на Стрітєння капає зі стріхи, не надійся із літа потіхи. Коли на Громницю півень нап'ється водиці, то на Юрія (6 травня) кінь напасеться травиці*².

Часом у газетних статтях трапляються народні назви деяких свят, які вказують на характер погоди: 30 січня — *Антон Перезимник*, 14 березня — *Явдоха-Плющиха*, 10 липня — *Самсон-сіногній*, 14 вересня — *Семен-літопродавець*, 24 вересня — *Федір Замоchi Хвости*, 25 грудня — *Спиридон Сонцеворот*³ тощо.

Аналізуючи довгострокові метеорологічні прикмети українців, можна помітити в народ-

ному календарі основні моменти погоди, що мають взаємозв'язок з характерними сезонними явищами та подіями господарського життя. Це прикмети, які констатують, що в конкретні дні чи нетривалі періоди року зазвичай буває певна погода. Переважно це приказки, які мають метеорологічні ознаки. *На Петра Вериги (29 січня) тріщать на річках криги. Прийшов Влас (24 лютого) — з печі злазь. Прийшов Хома (3 квітня) — зими нема. Прийшов Федул (18 квітня) — теплом подув. Прийшов Спас (19 серпня) — пішло літо від нас. На Катерину (7 грудня) ховайся під перину*⁴ та ін.

Окрім довгострокових прикмет, які дозволяють дізнаватися про погоду на тривалий період (від кількох місяців до року), у друкованих ЗМІ значне місце посідають прикмети, які дають змогу прогнозувати погоду на короткий час (від кількох годин до трьох днів і більше). Мета короткотермінових передбачень погоди — прогнозування кількості опадів, зміни температури, напрямку вітру тощо найближчим часом. Для цього українці спостерігали за астрономічними об'єктами (Сонце, Місяць, зірки), атмосферними явищами (хмари, вітер, роса, туман, веселка, дощ, вологість повітря), фауною (свійські та дикі тварини, птахи, комахи), флорою (дерева, дикорослі та кімнатні квіти) тощо. *Вечірній захід сонця за хмару — на дощ. Біля місяця стовпи — до морозу. Хмари йдуть проти вітру — буде дощ. Чим рясніша роса звечора, тим спекотнішим буде завтрашній день. Туман угору здіймається — на добру годину. Тяга сильна в печі — на мороз, слабка — на вологу погоду. Свині перед настанням холоду чи негоди заносять до сараю підстилку. Коли раннього морозяного вечора розспівалися півні — чекай на відлигу. Солов'ї співають цілу ніч — на суху погоду. Березка польова закриває свої квіти-грамофончики — вірна ознака негоди, що наближається. Домашня кала «плаче» — на відлигу*⁵.

Іноколи в газетних статтях, присвячених різноманітним темам, які безпосередньо не

стосуються метеорологічних питань, зокрема розповідям про господарювання та домашніх тварин, подано також прикмети, що дозволяють дізнатися про зміни погоди, слідкуючи за поведінкою коня, kota, бджоли тощо⁶.

Спеціальні інтернет-ресурси дають певні практичні поради садівникам. Зокрема, останні мають можливість переписуватися у форумах, зазначаючи окремі раціональні, насамперед фенологічні, прикмети, які були перевірені багатьма попередніми поколіннями⁷. Іноді на сайтах розміщують сільськогосподарські поради та метеорологічні передбачення гарного врожаю⁸. Вони цілком можуть слугувати показниками строків проведення польових робіт і різноманітних агротехнічних заходів. У зв'язку із цим доцільно уважніше розглядати традиційні спостереження і прикмети, що стосуються сільськогосподарського виробництва та агрометеорології. Використання позитивного досвіду традиційної агрометеорології після відповідної перевірки спеціалістами, на нашу думку, може бути корисним у сільськогосподарській практиці.

Інтернет-ресурси містять чимало порад рибалкам, серед яких виокремлюються і метеорологічні. Так, наголошено, що справжні рибалки вирушають на риболовлю за погоди, яка зрідка переривається короткочасними дощами, або під час стійкої помірно похмурої, але не дощової погоди, коли горизонт затягнутий серпанком. У зимовий час рибній ловлі сприяє стійка морозна або з відлигою погода без снігопадів та завірюх, а також супутніх їм сильних вітрів і різких перепадів атмосферного тиску. Зауважено, що в будь-якій місцевості риба добре клює, переважно коли атмосферний тиск у нормі. Виллов риби погіршується при пониженні тиску й, навпаки, покращується при його підвищенні. Розробники сайтів рекомендують, окрім метеорологічних прогнозів, які пропонують радіо, телебачення та преса, використовувати місцеві метеорологічні ознаки погоди. Під час складання свого прогнозу погоди слід враховувати групу ознак, що

свідчать про зміну погоди (атмосферний тиск, температуру й вологість повітря, напрям і силу вітру, поведінку тварин і рослин)⁹.

Останнім часом науковці дедалі частіше почали звертатися до традиційного досвіду народів у сфері життєзабезпечувальної діяльності. Так, сучасна медицина широко використовує традиційні методи лікування та діагностування хвороб. Увагу до традиційних способів прогнозування природних явищ також проявляють сейсмологи та метеорологи.

Представники наукового метеопрогнозування досить скептично ставляться до народних передбачень, але автори статей об'єктивно наводять різні погляди. Зокрема, 76-річна вінничанка Людмила Грушко повідомила: «Хай кажуть, що хочуть, але Покрова не бреше. Щороку навмисно помічаю, і щороку прогнози справджуються. От яка погода буде цього дня, таку і зиму варто очікувати»¹⁰. Проте науковці відстоюють свої позиції. Начальник Бориспільської метеостанції М. Іщенко зауважує: «Точного довготривалого прогнозу нині дати майже неможливо, адже земний клімат унаслідок техногенних і атмосферних процесів зазнав значних змін. Вірю в народні прикмети лише частково. Те, що віщували наші діди-прадіди, внаслідок зміни кліматичних умов часто не відповідає дійсності. Але короточасні народні прогнози здебільшого справджуються»¹¹. Методист Вінницької обласної станції юних натуралістів О. Демчик відмічає: «Народні прикмети тепер рідко здійснюються. Ми разом зі школярами проводимо дослідження за народними прикметами протягом усього року. І ми помітили, що зараз переважно ці прикмети не збуваються. Колись їм можна було вірити, а зараз, на жаль, ні. Справа у нестабільних кліматичних умовах на Вінниччині та в Україні останніми роками. На це вплинули низка екологічних негараздів, природні катаклізми і особливо діяльність людей. Тому ці народні прикмети зараз у першу чергу мають народознавчий, а не прикладний характер»¹². Отже, сучасне

метеорологічне прогнозування, яке побудоване на інструментальних спостереженнях, позитивно оцінює лише деякі народні метеорологічні прикмети.

Професійні метеорологічні сайти також пропонують варіанти народних прикмет погоди, проте не завжди там використано українські матеріали. Так, досить популярний сайт gismeteo.ua пропонує суто російські прикмети. Зокрема, на Явдохи (14 березня) можна було прочитати таке: *Авдотья — подмочи порог, весну сряжает. Коли Авдотья красна — и весна красна. С Авдотьи погоже — все лето пригоже. На Евдокею теплый ветер — будет лето теплое и мокрое. Коли Евдокея с дождем — быть лету мокрому. У Евдокеи вода — у Егорья (6 травня) трава. Коли курочка в Евдокеи напьется, то и овечка на Егорья наестся. На Евдокею холодно — скот кормить лишние две недели*¹³.

Останнім часом неабиякої популярності набувають передбачення погоди народного метеоролога з багаторічним стажем В. Лиса. Він, користуючись давніми способами передбачень, пропонує свої прогнози для Луцька та найближчих районів Волині. Зокрема, ретельно записуючи погоду від 26 грудня до 6 січня, він домагається більш-менш точного її прогнозування на наступний рік. Майже по всій Україні було поширеним передбачення погоди на 12 місяців року за 12-ма днями перед Різдом, які пов'язані з днем зимового сонцестояння. Ця метода пов'язує кожен день із цілим місяцем: 26 грудня — січень, 27 грудня — лютий, 28 грудня — березень і т. д. Будь-які найменші зміни погоди зумовлюють зміни протягом місяця: сонячна погода віщує гарну погоду, сніг — опади, мороз — спеку, відлига — похолодання тощо¹⁴. І хоча сам автор методики стверджує, що ці передбачення справджуються лише на Волині, однак його статті передруковують і в інших регіонах України. Так, у газеті «Донеччина» навіть не подано коментаря про можливу неточність прогнозу для Східної України¹⁵.

На форумі сайту «Домівка» протягом 2007–2008 років тривала дискусія на тему

«Забобони чи народні прикмети», яка звелася до аналізу переважно народних забобонів. Що ж до прикмет, то там вдалося відшукати лише одну, та й то метеорологічну. Хоча вона була наведена як приклад, з яким важко не погодитися, проте без особливих пояснень: *Ластівки низько літають, значить, буде дощ*¹⁶. Інколи на сайтах можна натрапити на цілком наукові пояснення цієї прикмети: *Ластівки їдять маленьких комашок, що літають в повітрі. Ластівки літають низько, коли слабенькі комашки літають низько через те, що вологість повітря велика, і їм важко літати на висоті. А підвищена вологість — до дощу*¹⁷. Подібні обговорення проводяться й на християнських сайтах. Проте, як правильно зауважив один з дописувачів, там відбувається підміна понять, адже «народні прикмети — це мудрість народу, а забобони — це його затурканість»¹⁸. Загалом автори повідомлень схиляються до думки, що прикмети, вироблені часом і перевірені багатьма поколіннями, особливо метеорологічні, мають наукову основу і право на життя, адже вони тісно пов'язані з природою, а забобони є вигадкою, яка зумовлена людською слабкістю.

На форумах вдалося помітити процес творення новітніх метеорологічних прикмет, часто і забобонного характеру, адже вони не мають жодного наукового обґрунтування: *«Літаки літають — до ясної погоди»*¹⁹. Також можна натрапити на метеорологічні прикмети гумористичного характеру. *«Я кажу — хочу спати, буде дощ. А мій чоловік — якби дощ падав, коли ти спати хочеш, то би не переставав. Якщо сніг іде — то в Олександрівці зима. Якщо помити машину, обов'язково піде дощ»*²⁰.

¹⁶ Миколаєнко В. У березні кожух і без гудзиків теплий // Деснянська правда. — 2009. — № 23. — С. 8; Ларіонов П. Прийшов Миколай — коней випасай // Там само. — 2006. — № 59. — С. 4; Миколаєнко В. Прийшов Спас — бери рукавиці про запас // Там само. — 2008. — № 93. — С. 5; Миколаєнко В. Яка погода на Покрову, такою буде й зима // Там само. — 2006. — № 59. — С. 4.

Нині в Україні триває процес творення нових, раніше не відомих народів, прикмет. Зокрема, від 2004 року в метеорологічному календарі з'явився День бабака, який припадає на 2 лютого. Ініціаторами проведення свята стали харківські журналісти та екологи, які запропонували відзначати його за аналогією до американського дня. На території біостанції Харківського національного університету ім. Каразіна в селищі Гайдарі Зміївського району Харківської області, де біологи займаються розведенням і вивченням бабаків, тепер щороку прогнозують погоду на наступну весну. Суть прикмети полягає в тому, що коли бабак, якого розбудили й дістали з його будиночка, не побачить власну тінь, то це віщує ранню й теплу весну. Якщо ж на вулиці сонячно і бабак побачить тінь, то весна буде пізньою та холодною²¹. У народі ж існує інша прикмета, пов'язана із цією тваринкою: *«Просвістів байбак — ховай у затінок сіряк!»*²², що загалом має певні відмінності від новітньої прикмети.

Серед сучасних дослідницьких проблем у царині народних знань одне з чільних місць посідає етнометеорологія. Інтерес до цієї галузі народної культури закономірний і зрозумілий, тож він досить широко представлений у друкованих та електронних засобах масової інформації, оскільки має прикладний аспект із широкими можливостями використання її багатогранного і віковичного досвіду на практиці. Аналіз широкого масиву традиційних знань у сучасному інформаційному просторі становить інтерес як для етнології, оскільки розширює нашу обізнаність із духовною культурою етносу, так і для різних галузей природознавства завдяки їх науково-практичній цінності.

²¹ Штинько В. Чи нап'ється півень стрітенської водиці // Волинь. — 2005. — № 16. — С. 3.

²² День за днем // Житомирщина. — 2009. — № 10. — С. 12; Петрук В. Березень — весновій // Хочу все знати. — 2005. — № 10. — С. 6; Ткаченко М. Зеніт літа, його вершина і краса // Деснянська правда. — 2005. — № 74. — С. 4; Натальчук А. У вересні ще дихаєш літом

і не думаєш про зиму // Вісті Придніпров'я. – 2005. – № 67. – С. 16; Народний календар // Галичина. – 2008. – № 131–132. – С. 14; Народні прикмети і звичаї // Житомирщина. – 2005. – № 144. – С. 11.

⁴ День за днем // Житомирщина. – 2009. – № 10. – С. 12; *Наумчик О.* Треба злазити з печі // Волинь. – 2005. – № 21. – С. 7; Квітень землю будить // Черкаський край. – 2009. – № 24. – С. 8; Квітень прохолодний – рік недородний // Вісті Придніпров'я. – 2005. – № 25. – С. 16; *Миколаєнко В.* У серпні спина мліє, а зерно спіє // Деснянська правда. – 2008. – С. 16; День за днем // Житомирщина. – 2005. – № 137. – С. 8.

⁵ Всі у літечко, сюди! Червень – хлопець хоч куди! // Свобода. – 2009. – № 44. – С. 14; Прикмети місяця // Черкаський край. – 2009. – № 1. – С. 12; Народні прикмети // Житомирщина. – 2006. – № 64. – С. 10; Прикмети // Свобода. – 2005. – № 68–69. – С. 7; *Натальчук А.* На порозі осіннь золота // Вісті Придніпров'я. – 2008. – № 61. – С. 8; Народні прикмети // Житомирщина. – 2009. – № 10. – С. 11; Домашні синоптики // Житомирщина. – 2005. – № 52. – С. 7; *Куценко П.* Січень – року початок, зими середина // Деснянська правда. – 2008. – № 2. – С. 10; Прикмети місяця // Галичина. – 2008. – № 70–

71. – С. 16; Липень – місяць громовий // Земля, садиба, господар. – 2005. – № 25. – С. 4; Прикмети місяця // Галичина. – 2008. – № 18–19. – С. 19.

⁶ *Какадій О.* «Якщо кінь фиркає...» // Хочу все знати. – 2005. – № 24. – С. 8; Коти – метеорологи // Галичина. – 2008. – № 10. – С. 20; *Вандзеляк Г.* Світ захоплення – бджоли // Свобода. – 2008. – № 53. – С. 8.

⁷ <http://www.vashsad.ua/rus/forum/showthread>.

⁸ <http://0kk.org>.

⁹ <http://rybalka.co.ua/article.php>.

¹⁰ <http://20minut.ua/news>.

¹¹ <http://borvisti.com.ua/index>.

¹² <http://20minut.ua/news>.

¹³ <http://www.gismeteo.ua>.

¹⁴ <http://www.volyn.com.ua>.

¹⁵ *Лис В.* Вікно відчинив, а навстріч – листя зелене... // Донеччина. – 2008. – № 6. – С. 4.

¹⁶ <http://www.domivka.net/forum/showthread>.

¹⁷ <http://forum.lvivport.com/showthread.php>.

¹⁸ <http://forum.jerelo.info/viewtopic.php>.

¹⁹ <http://forum.lvivport.com/showthread.php>.

²⁰ <http://forum.lvivport.com/showthread.php>; <http://www.olexandrivka.at.ua/forum>; <http://www.forum.poshtovh.org.ua/index.php>.

²¹ <http://novynar.com.ua/politics>.

²² <http://romny.info/cikavo>.

ЛИСТИ НАТАЛІЇ ПОЛОНСЬКОЇ-ВАСИЛЕНКО ДО СЕРАФИМИ ЯВОРНИЦЬКОЇ

Валентина Новійчук

УДК 929 Полонська-Василенко+Яворницька
[930.253+394.92]

Листи відомого історика Наталії Полонської-Василенко до Серафими Яворницької – дружини, відданого друга й однодумця видатного українського вченого Дмитра Івановича Яворницького – збагачують нас не тільки новою інформацією про Д. Яворницького і діяльність Української Академії наук в передвоєнні роки, але й розкривають людяність, що проявляється у цих взаєминах.

Ключові слова: листування, дослідження Півдня України, Н. Полонська-Василенко, С. Яворницька, Д. Яворницький.

The letters of a well-known historian Nataliia Polonska-Vasylenko to Serafima Yavornytska, a wife, true friend and assistant of outstanding Ukrainian scholar Dmytro Yavornytskyi, not only give us a new information about Yavornytskyi himself and activities of pre-war Ukrainian Academy of Sciences, but also reveals a humaneness of their relations.

Keywords: correspondence, study of Ukrainian South, N. Polonska-Vasylenko, S. Yavornytska, D. Yavornytskyi.

Увазі читачів пропонується листування Наталії Дмитрівни Полонської-Василенко із Серафимою Дмитрівною Яворницькою (у дівоцтві Бураковою) – дружиною Дмитра Івановича Яворницького – видатного українського історика, фольклориста, етнографа, організа-

тора музейної справи в Україні. У Наукових архівних фондах рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – НАФРФ ІМФЕ) зберігаються п'ять листів Н. Полонської-Василенко до